

تلاش برای پیوند نگرش ایرانی با حوزه‌های نمایشی

مجید آقایی

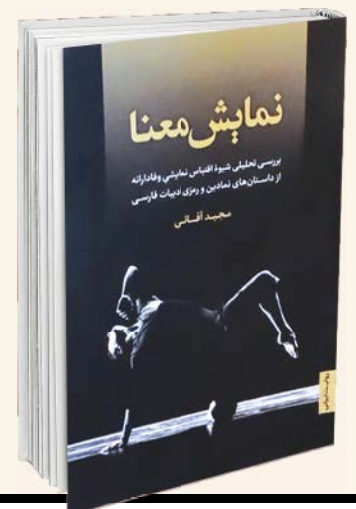
نویسنده و پژوهشگر
ارشد دانشگاه یورک کانادا

یکی از موهبت‌هایی که می‌شود نصیب هر پژوهشگری شود، این است که اثر پژوهشی‌اش را با ناشری به چاپ برساند که دغدغه آن امر پژوهشی را داشته باشد. چیزی که در کتاب، مورد تأکید است، پیوند بین نگاه و نگرش هستی‌شناختی موجود در روایت ایرانی است؛ با متونی که به واسطه این شکل نگاه به جهان، توسط حکمای فرهیخته و بزرگ ما آفریده شده. بدون اغراق می‌شود گفت اگر ما در حوزه تفکر و اندیشه جهانی صاحب جایگاهی هستیم، این جایگاه مدیون تلاش ادبای ماست. جایگاهی که ایران از نظر فرهنگی در تاریخ اندیشه جهان دارد، محصول تلاش ادیبان و در کنارش هنرمندان است که باعث شدند ما بتوانیم نوعی نگرش ویژه از نگاه به هستی را منتقل و به جهان ارائه کنیم. چیزی که در این کتاب، تأکید من بوده، پیوند بین این تلاش یعنی نگاه روایت پردازانه ادبای ایرانی با مجموعه‌ای از داشته‌های مادر حوزه نمایش در ایران است تا از این باب بتوانیم به پیوندی برسیم که آن تصور غلطی که معمولاً در بخش عظیمی از صاحبان اندیشه در ایران رایج است که «متون داستانی عرفانی و نمادین ما را نمی‌شود نمایشی کرد» را اصلاح کنیم و به این مرز از اثبات برسانیم که توانمندی‌های نمایشی آنها را آشکار کنیم.

آن چیزی که در این کتاب شاهدش هستیم، تلاشی است برای پیوند دادن بین بحث روایت و اندیشه روایت‌پردازی با نگرش ایرانی و پیوندش با حوزه‌های نمایشی که معمولاً در فرهنگ عامه و فولکلور ایران جاری است. من از طریق انتشار این کتاب خواسته‌ام پیوندی بین مضامین هستی‌شناختی که در آرای حکمای ایرانی هست و آن چیزی که در اندیشه و روایت عمومی در فلات فرهنگی ایران زمین جاری است، ایجاد کنم.

برای اتصال و ایجاد این پیوند، کتابی نداشته‌ایم و فقط تحقیقاتی انجام شده و این روند و تحقیق درباره مبانی معرفت‌شناختی روایت ایرانی که نمودش در آثار بزرگانی مثل سهروردی یا فردوسی یا عین‌القضاة یا حلاج جاری است و پیوندش با مباحث نمایشی در فلات فرهنگی ایران زمین ندیده‌ام. این کتاب در اصل، یک فرضیه پژوهشی است که من به علاقه‌مندان حوزه نمایش و ادبیات ارائه داده‌ام که ما می‌توانیم با فهم دقیق بنیادهای معرفت‌شناختی قصه‌های ایرانی، آنها را در یک فرآیند اقتباسی، به عناصری که امکان نمایش داشته باشند، تبدیل کنیم. آن چیزی که می‌تواند ما را به عنوان جزئی از فرهنگ اندیشه مشرق زمین تقویت کند، تجربه دیگر جوامع شرقی در این باب است.

درباره کتاب «مقتل امام حسین بر اساس متون کهن» از انتشارات امیرکبیر

تلاش برای پرده‌برداری از چند تحریف عاشورایی

امام حسین (ع) را دربرمی‌گیرد و آن نیز در پنج پرده تنظیم شده است؛ پرده اول با عنوان پس از عاشورا، گوشه‌هایی از سببیت دشمنان را در رفتار با بازماندگان اهل بیت (ع) تا حرکت اسرا نشان داده است. در پرده دوم و سوم از حضور اسرا در کوفه و شام و سخنان قافله‌سالاران و رویدادهای بین راه سخن به میان آمده است. در بخش چهارم حرکت غمگینانه و در عین حال پیروزمندانه اسرا و ورود به موطن اصلی خود، شهر مدینه به تصویر کشیده شده است. بخش آخر این فصل به سرانجام نکبت بار قاتلان شهدای نهضت امام حسین (ع) اختصاص دارد.

قسمت پایانی کتاب شامل پرده‌برداری از چند تحریف عاشورایی با نام مدخلی بر تحریفات عاشورایی است تا نشان دهیم چگونه دشمنان وقتی نتوانند اصل یک نهضت عظیم و انسان ساز و جامعه‌پرداز را از بین ببرند، به تخریب محتوایی آن می‌پردازند. در این قسمت نمونه‌هایی از تلاش‌ها در طول تاریخ پیرامون بی‌محتو کردن این نهضت با عنوان چند تحریف عاشورایی به بررسی نمونه‌هایی از تحریفات شکلی و محتوایی اختصاص یافته است که به دلیل تکرار مکرر، جای خود را به عنوان جزئی از تاریخ در سیر حوادث عاشورا باز کرده و لطماتی جبران‌ناپذیر به ساحت این قیام مقدس و رهبر بزرگ آن وارد کرده است.

مبنای اصلی کتاب را سه کتاب «وقعه‌الطف» ابی مخنف به اهتمام هادی یوسفی غروی، «تاریخ الامم و الملوک» (تاریخ طبری) و «الارشاد فی معرفه حجج ... علی‌العباد» شیخ مفید گذاشتیم اما برای رسیدن به مقتلی دقیق به کتاب‌های دیگری نیز مراجعه کردیم.

در استفاده از منابع فوق تنها به وقایعی از نهضت عاشورا پرداخته شده که تقریباً اغلب منابع بر آنها اتفاق نظر دارند؛ زیرا در بعضی از این کتب مواردی یافت می‌شود که نه تنها ساحت کربلاییان از آنها میراست بلکه موجب وهن شخصیت عظیم سالار شهیدان و خاندان و اصحاب پاک و دلاور ایشان می‌شود. کسانی که در نقل مطالب رعایت صداقت و امانت را نداشته‌اند، هر مهملی را به عنوان رخدادی از این نهضت گزارش کرده‌اند. با توجه به این که این تحریفات حجم کثیری از این گزارش‌ها را شامل می‌شود، بر آن شدیم در آینده در کتابی جداگانه به عنوان تنزیه نهضت عاشورا به طور مجمل رایج‌ترین گزارش‌های نادرست و بی‌پایه را که در طول تاریخ پیرامون این حرکت عظیم تنیده شده است، واکاوی کنیم.

لازم می‌دانم مراتب تقدیر و تشکر خویش را از عالم فرزانه، محقق فرهیخته، استاد برجسته و نامور تاریخ اسلام جناب آقای دکتر هادی عالم زاده که قبول زحمت فرموده و با نظر لطف دیباچه‌ای محققانه بر این اثر نگاشتند تقدیم نموده و برای ایشان سلامتی و عمر باعزت را از خداوند منان مسالت نمایم.

کتاب مقتل

امام حسین

چند ماه پایانی

حیات مبارک آن

حضرت یعنی از

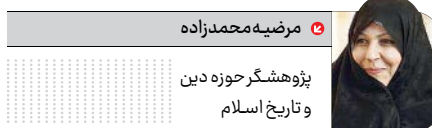
زمان مرگ معاویه

تا وقایع پس از

شهادت امام (ع) را

برای مخاطب

بیان می‌کند

مرزییه محمدزاده

پژوهشگر حوزه دین
و تاریخ اسلام

مدت‌ها بود آرزو داشتیم در دنباله کارهای پژوهشی خود پیرامون ابعاد مختلف قیام سالار شهیدان حسین بن علی (ع) نوشتن کتابی که در برگزیده چند ماه پایانی حیات مبارک آن حضرت یعنی از زمان مرگ معاویه تا وقایع پس از شهادت امام (ع) شامل شود را به رشته تحریر در آوریم. این کتاب‌ها را مقتل می‌نامند و از دیرباز تا کنون مورد توجه دانشمندان و پژوهندگان متون مذهبی بوده و کتاب‌های مقاتل بی‌شماری نگارش شده و در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته است. با این حال کمتر کتاب مقتلی یافت می‌شود که در زمینه‌های مختلف دچار تحریفات شکلی و محتوایی نشده باشد. این کتاب در دو فصل تنظیم شده است. هر فصل شامل پنج بخش بوده و سعی شده است مجموعه‌ای از ده پرده رخدادها و وقایع این حرکت عظیم بر اساس منابع و متون کهن و استوار در منظر خوانندگان فهم قرار گیرد.

فصل اول با عنوان حرکت تا شهادت، مجموعه حوادثی را در برمی‌گیرد که از مرگ معاویه در نیمه رجب سال ۶۰ هـ آغاز و تا شهادت امام حسین (ع) خاتمه می‌یابد و به مسائلی پرداخته می‌شود که به نحوی با قیام آن حضرت ارتباط دارد. البته این فصل شامل مقتل مسلم بن عقیل و هانی بن عروه و دیگر شهدای نهضت امام حسین (ع) در بصره، کوفه و به خصوص کربلا نیز هست. این فصل شامل پنج بخش است. بخش نخست «امام (ع) در مدینه» نام دارد که در آن سلسله حوادثی که پس از مرگ معاویه اتفاق افتاد و امام (ع) تصمیم به حرکت به سمت مکه می‌گیرد، شرح داده می‌شود. بخش دوم «امام (ع) در مکه» نام دارد و از زمان ورود آن حضرت به مکه تا خروج به سمت عراق را شامل می‌شود و در بردارنده مجموعه سخنان امام (ع) با نزدیکان و شخصیت‌های مثبت و منفی آن عصر است و از وقایعی که اتفاق می‌افتد یا در شرف وقوع است، سخن به میان می‌آید تا سرانجام امام (ع) تکلیف و تصمیم خویش را برای حرکت به سمت عراق رسماً اعلام می‌کند. بخش سوم «حرکت امام (ع) از مکه به سوی عراق» نام دارد و به اتفاقاتی که در بین راه مکه به عراق رخ می‌دهد، پرداخته شده است. بخش چهارم «امام (ع) در کربلا» نام دارد و از زمان بار انداختن کاروان در زمین کربلا تا شب عاشورا یعنی از دوم تا نهم محرم سال ۶۱ هـ و اتفاقاتی که در این منزل آخر به وقوع پیوسته است و به خصوص مسائل مربوط به شب عاشورا بیان می‌شود. بخش پایانی این فصل روز سرنوشت‌ساز عاشورا و آنچه در این روز اتفاق افتاد تا لحظه شهادت امام حسین (ع) یعنی زیباترین پرده این نهضت جاودانه را روایت نموده‌ایم.

فصل دوم کتاب با نام «پس از شهادت» مسائل پس از شهادت